

TUSSEN
KAMTSJATKA
EN ALASKA

**Georg
Wilhelm
Steller**

TUSSEN KAMTSJATKA EN ALASKA

Vertaald, van een nawoord en aantekeningen
voorzien door Mark Nieuwenhuis

Georg
Wilhelm
Steller

INHOUD

Dagboek

Voorwoord	12
Naar Amerika	20
Aan land	30
Langs de kust van Amerika	45
Shumagin-eiland	50
Ontmoeting met Amerikanen	63
Storm en scheurbuik	75
Gestrand	91
De dood van Bering	110
Overwintering op het eiland	114
Terug naar Kamtsjatka	132

Dieren van Beringeiland

De zeeotter	141
De zeekoe	145
De zeebeer	151
De zeeleeuw	162
De poolvos	165
Nawoord	171
Verantwoording	205
Literatuur	209
Illustratieverantwoording	211
Noten	213

DAG-

BOEK

Dagboek

De Tweede Kamtsjatka-expeditie, op Russisch, hoog keizerlijk bevel ondernomen. Beschrijving van de reis van wijlen kapitein-commandeur Bering, benoemd om de landen ten noordoosten van Kamtsjatka te verkennen, over de eilanden waar we in de gelegenheid waren aan land te gaan en waar we in 1742 hebben overwinterd. Voorts worden, naast onze lotgevallen, de daar voorkomende soorten die tot de drie rijken van de natuur behoren beschreven door Georg Wilhelm Steller, natuurhistorisch onderzoeker, verbonden aan de Academie van Wetenschappen van Sint-Petersburg, 1743.¹

Voorwoord

Nu ik weer voet aan wal heb gezet op Ruslands gezegende bodem en hersteld ben na afloop van een veertien maanden durende, zware reis die werd ondernomen om in noordoostelijke richting de kust van Amerika te verkennen, en na meer dan eens de hoop te hebben verloren te overleven of levend en wel Rusland nog langer te kunnen dienen, zie ik het als mijn plicht mijn andere verslagen vooraf te laten gaan door een korte, onpartijdige en waarheidsgetrouwe beschrijving van onze reis en lotgevallen onderweg.

De grote monarch Peter I, in de roemvolste nagedachtenis, kwam er zowel door de ontdekking van Kamtsjatka als op aandringen van de Parijse Academie van Wetenschappen toe om in het jaar 1725 te laten onderzoeken, door de toenmalige kapitein Bering uit te zenden, hoe ver Amerika in noordoostelijke richting van het uiterste noordoosten van Kamtsjatka is verwijderd en of de afstand tot Amerika het kortst is in het noorden tegenover Kaap Tsjoektsji, door cartografen uit het verleden Kaap Tabin genoemd, of zelfs, zoals velen vermoedden, via een landbrug met Amerika is verbonden.² Met dat doel zijn in 1725 de toenmalige kapitein Bering en een aantal andere officieren daarheen uitgezonden.

Als het schip de Gabriël meteen bij de eerste poging willekeurig waar tussen 51° en 61° N.B., d.w.z. zo ver als de kust van

Kamtsjatka zich tussen Lopatka en Kaap Tsjoechtsji uitstrekt, op een noordoostelijke of oostelijke koers was uitgevaren, zou het zonder bijkomende kosten of tijdverlies zo eenvoudig zijn geweest om aan land te gaan op de Amerikaanse eilanden, op negentig tot honderdveertig mijl afstand, of op het vasteland, op tweehonderddertig, tweehonderdtachtig of driehonderdtwintig mijl afstand.³ Toch lieten de heren officieren het slechts bij een kort onderzoek van de kust van Kamtsjatka tussen Lopatka en Serdtse Kamen, wat bij lange na nog niet Kaap Tsjoechtsji is, terwijl ze in noordelijke richting langs de kust van Kamtsjatka voeren zonder deze uit het zicht te verliezen, tenzij de kust door mist aan het zicht was onttrokken.⁴ Daardoor werd het tweeledige doel van de reis allesbehalve bereikt, want als Amerika zo dicht bij Azië had gelegen zouden de kozakken daar al eerder zijn geland, want zij hadden deze route meermalen in een *baidar* vanaf de monding van de Anadyr gevolgd, zoals de landmeter Gvozdev, die in 1735 met een aantal kozakken op de Gabriël veel verder, tot 66° N.B., was gekomen.⁵

Na de terugkeer van kapitein Bering werd de nieuwsgierige wereld alleen maar onthaald op een kaart, een onvolledige beschrijving van het al bekende Kamtsjatka en een aantal mondelinge berichten van Anadyr-kozakken: dat de eerder genoemde Kaap Tsjoechtsji daadwerkelijk door de oceaan van Amerika werd gescheiden, terwijl er tegenover Lopatka, op de 51° breedtegraad, enkele eilanden met natuurlijke rijkdommen liggen die zich van daar af tot aan Japan zouden uitstrekken. Kozakken en enkele landmeters hadden zich daar vroeger al eens op meer dan aftandse vaartuigen heen gewaagd en dertien eilanden verkend.⁶

Na de terugkeer van kapitein Bering in 1730 in Moskou bleek onmiddellijk dat het doel nauwelijks was bereikt en dat de kans groot was dat het vasteland van Amerika nabij was. De wens om ook betrouwbare gegevens te verkrijgen over de eilanden tussen Lopatka en Japan leidde tot de tweede grote expeditie, die van-

wege de grote afstand, de afgelegen bestemming en het moeizame transport van proviand en materieel zo kostbaar en zwaar was. Misschien zou het minder geld en moeite hebben gekost als deze onderneming was gebaseerd op een onbevooroordeeld en nauwkeurig overzicht van de verste delen van Azië en de plaatselijke omstandigheden, temeer omdat daar tijdens de eerste expeditie kennis over was vergaard.

Ik ga voorbij aan de tien jaar durende voorbereidingen voor deze reis, ontelbare andere problemen, kosten en verliezen aan mensen en vee die tussen 1733 en 1741 werden geleden, en ook aan de bijzonderheden en resultaten van de afzonderlijke reis van kapitein Spangberg die niet binnen het bestek van mijn verslag passen, en richt me alleen op wat de reis van de kapiteincommandeur en kapitein Tsjirikov aangaat, zolang beide schepen op zee bij elkaar bleven, en wat er gebeurde tussen 5 juni 1741, toen we de haven van Petropavlovsk uitvoeren, en 26 augustus 1742, toen we deze haven weer bereiken.⁷

Omdat bekend is dat ik in het jaar 1738 vanuit Sint-Petersburg naar Kamtsjatka werd uitgezonden om fauna, flora en mineralen te onderzoeken, maar niet geacht werd bemoeienis te hebben met de werkzaamheden van de heren officieren, zal ik kort vermelden hoe ik desondanks toch in hun gezelschap verzeild ben geraakt.

In 1740 had ik middels een aan de Hoge Regerende Senaat gericht verzoekschrift hoogst beleefd om toestemming gevraagd om kapitein Spangberg te vergezellen op een tweede, door hem voor te bereiden reis naar Japan en, met het oog op de hoge kosten van de onderneming, betrouwbare gegevens te verzamelen over de eilanden onderweg en over Japan zelf. Toen kapiteincommandeur Bering berichten ontving over mijn onverzadigbare verlangen onbekende landen te zien en hun algemene en karakteristieke eigenschappen te onderzoeken, stuurde hij mij in februari 1741 vanuit de haven van Petropavlovsk op persoonlijke

titel een brief waarin hij me verzocht naar hem toe te reizen om een aantal zaken met hem te kunnen bespreken. Omdat ik gelijk merkte dat hij mij wilde overreden om deel te nemen aan de reis naar Amerika, aarzelde ik niet lang en reisde met een *sluzhiv* per hondenslee naar hem toe.⁸ Meteen na aankomst zette hij met vele argumenten uiteen welke noodzakelijke en nuttige diensten ik zou kunnen bewijzen en hoezeer mijn inzet in hoge kringen gewaardeerd zou worden als ik zou besluiten hem op deze reis te vergezellen. Ik antwoordde meteen dat ik daar geen opdracht voor had gekregen en dat ik die beslissing ook niet durfde te nemen, temeer omdat ik de Hoge Regerende Senaat al beleefd om toestemming had gevraagd mee naar Japan te mogen reizen, en dat dit besluit zou kunnen worden opgevat als een doldriest en onbezonnen vergrijp in het geval dat de reis naar Amerika langer zou duren en ik niet beschikbaar zou zijn wanneer ik bevel zou krijgen naar Japan te gaan. De kapitein-commandeur nam alle verantwoordelijkheid op zich en diende zelf een verzoek in bij de Hoge Senaat. Voorts beloofde hij mij alles te doen om me in staat te stellen mijn werk naar behoren te kunnen verrichten en mij in voorkomende gevallen evenveel mannen ter beschikking te stellen als ik nodig had, omdat ik de mensen die ik in dienst had moest achterlaten. Later stuurde hij mij hierover ook een officieel schrijven waarin hij mij, na raadpleging van alle bij de expeditie betrokken officieren, alleen het nauwgezet waarnemen van mineralen opdroeg. En daarom besloot ik zijn aanbod aan te nemen, aangezien dat niet ten koste zou gaan van mijn onderzoek in Kamtsjatka.

Ik hoop nu dat mijn van alle eigenbelang verstoken optreden even welwillend beoordeeld zal worden als het oprecht gericht was op het algemene en het bijzondere belang van de Academie van Wetenschappen van Hare Hoge Keizerlijke Majesteit en zijn oorsprong vindt in mijn bescheiden plichtsbetrachting. Ook verwacht ik geen straf voor het uitvoeren van taken die me niet zijn opgedra-

gen, omdat de grote afstand het niet toeliet om een voorstel in te dienen en te wachten op bevelen om een zaak te ondernemen die slechts een paar dagen kon wachten op mijn beslissing naar eigen inzicht, maar niet op bevelen van heel ver weg.

Ook maak ik op voorhand aanspraak op een hoogst welwillend pardon omdat ik na een afwezigheid van veertien maanden en het doorstaan van een zes maanden durende, uiterst ellendige en gevaarlijke zeereis buiten mijn schuld met weinig resultaten en nuttige ontdekkingen terugkeer. De kapitein-commandeur hield zich namelijk zo slecht aan de belofte die hij mij deed dat ik het vasteland alleen vanuit de verte te zien heb gekregen en uiteindelijk op drie eilanden voor een paar uur ben afgezet, zonder enige ondersteuning, als een misdadiger, met grote tegenzin en met veel sarcastisch commentaar als reactie op mijn oprechte inzet. Omdat hij te veel waarde hechtte aan zijn eigen mening nam hij zelfs niet het onbelangrijkste voorstel van mij aan terwijl de afloop en Gods oordeel duidelijk lieten zien hoezeer de rationele overwegingen van de een verschilden van de ongegronde vermoedens van de ander en hoeveel achting de een voor de ander had, zelfs wanneer hij het meest werd gedwarsboomd, voor zijn diensten en de daarmee gepaard gaande voordelen. Ergernis omdat hij zo lang in Sibirië was opgehouden en om daar nog langer te verblijven was zijn drijfveer om dat waar op grond van redelijke afwegingen twee zomers voor nodig waren in één keer en met één reis af te doen.

Er werd rekening mee gehouden dat de kust van Kamtsjatka tussen 56° en 51° vaak tot begin juli met ijs bedekt is. Omdat er ten onrechte van werd uitgegaan dat dit drijfijz afkomstig was uit de zeestraat tussen Kaap Tsjoektsji en Amerika, terwijl het ten noordoosten van de monding van de Anadyr nooit, van de Anadyr tot de Olyutora zeer zelden, tussen Uka of de baai van Ukinski tot de monding van de Kamtsjatka-rivier en van daar tot Lopatka ieder jaar wordt waargenomen, kan niet anders geconcludeerd worden dan dat, ten eerste, dit ijs afkomstig is

uit Amerikaanse rivieren; dat, ten tweede, in het gebied waar men gewoonlijk elk jaar drijfijs waarneemt het land het dichtst bij moet zijn; dat het, ten derde, altijd met oostenwind en doorgaans drie dagen na het opsteken van de wind komt aandrijven, zodat het dichtstbijzijnde land in die streek pal in het oosten moet liggen; dat, ten vierde, als men voorbij 56° N.B. vaart er geen drijfijs meer is en men er dus geen hinder van hoeft te vrezen.⁹

Desondanks werd er op grond van de eerste misvatting ten onrechte van uitgegaan dat het drijfijs de voortgang van het onderzoek in juni en juli zou belemmeren als men noordwaarts zou varen om tegenover Kaap Tsjoektsji, waar iedereen het dichtstbijzijnde land vermoedde, aan land te gaan en het onderzoek te beginnen. Daarom werd besloten een koers tussen oost en zuid aan te houden, zodat men na een verandering van ongeveer twintig lengtegraden vanaf Avatsja op 46° tot 45° N.B. zou aankomen, waar het door de Hollandse Compagnie ontdekte land verondersteld werd te liggen.¹⁰ Men was er vast van overtuigd dat het gemakkelijker was om van daaruit Amerika of de door João da Gama in de nabijheid aangegeven, zich naar het westen uitstreckende kust van Amerika te ontdekken.¹¹

Als men echter op deze koers niet op land zou stuiten, moest men een koers tussen oost en noord verder aanhouden en geleidelijk naar het noorden varen, in de hoop dat de zee half juli volledig ijsvrij zou zijn en er geen tijd verloren zou gaan. In het geval dat men op land zou stuiten moest men dat volgen tot men uit zou komen tussen 64° en 66° N.B., waar zich de uiterste noordoostpunt van Azië, oftewel Kaap Tsjoektsji, bevindt, van daaruit naar het westen te varen en, na het vaststellen van de afstand tussen beide werelddelen in het noorden, de terugreis naar de haven te aanvaarden. Gezien de winden en de afstand werd het noodzakelijke voorbehoud gemaakt dat men de kust slechts zolang

zou volgen als er nog tijd was om Avatsja tegen eind september te bereiken en nader onderzoek uit te stellen tot het volgende jaar en een tweede reis.

Het is inderdaad waar dat kapitein-commandeur Bering vastbesloten was om in Amerika te overwinteren om in het voorjaar af te ronden wat vanwege de korte zomer en de grote afstand niet in één seizoen kon worden beëindigd en dan de thuisreis te aanvaarden. Dan hadden niet alleen zware verliezen onder de opvarenden, die ten gevolge van de te lang durende reis in de herfst aan scheurbuik en kou stierven, voorkomen kunnen worden en hadden er nauwkeurige gegevens over het land en de aard van de inwoners verzameld kunnen worden, maar had ook de hele expeditie in goede orde en met uitstekende resultaten beëindigd kunnen worden.

Het welslagen van dit plan was echter al op voorhand vrijdeld door twee blunders van vlootmeester Khitrov. Ten eerste ging in 1740 de volledige, kant en klare voorraad scheepsbesluit voor beide schepen verloren in Ochotsk bij de monding van de Ochota, ten tweede bleef de vervangende proviand met bestemming de haven van Avatsja achter bij de Bolshaya. Naar aanleiding van het transport van deze proviand in de winter per hondenslee ontstond er nog voordat er een begin mee was gemaakt rebellie onder de Korjaken van de Tigil.¹² Om tweehonderd pond proviand de man naar de haven te brengen wilde men die mensen vanaf 500 tot 600 *werst* afstand naar de *ostrog* drijven.¹³ Daardoor kwamen ze op de gedachte dat het om iets anders ging, temeer omdat ze door de hiermee belaste marine manschappen, die hen uit hun huizen moesten verjagen en hierheen drijven, erg onchristelijk en ruw werden behandeld en belast met allerlei onnodige, bijkomende opdrachten.

In deze omstandigheden zagen zowel de kapitein-commandeur als de overige officieren zich genooddaakt te besluiten tot twee afzonderlijke reizen voor de uitvoering van de hele expedi-

tie, temeer omdat het onderzoek naar de rebellie en de door de commandant van Kamtsjatka, Kolesov, wegens voortdurende dronkenschap veroorzaakte problemen ertoe leidden dat men de haven van Petropavlovsk niet eerder dan begin juni kon uitvaren, terwijl de maand mei daarvoor eigenlijk geschikt en vastgesteld was.